

METİNLERARASILIK VE MİMARLIK

SERAP FAİZ BÜYÜKÇAM

Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Türkiye
srpfz@hotmail.com

TÜLAY ZORLU

Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Türkiye
zorlut@hotmail.com

Öz

Metinlerarası, hiçbir metnin saf olmadığı; ilk metni aramanın anlamsız olduğu ve metinlerin öncülleri ile kurdukları biçimsel ve anlamsal ilişkiler ile var oldukları düşüncesi üzerine temellenir. Öncül ve ardıl metinler arasında çeşitli yöntemler dahilinde kurulan bu ilişkiler ağının keşfi ve anlamlandırılması metinlerarasılığın kapsamındadır. Bir yer ve bağlam değiştirme işlemi olan metinlerarasılık; metne metinsellik özelliği kazandıran en önemli olgulardan biridir.

Metinlerarasılık, metinsel bir temsil olarak değerlendirilen mimarlık üretimi için de anlamlı kılınabilir. Anlamlı bir dizge, gösterebilimsel bir unsur olan mimari yapıların; ihtiyaçlar, üretim hayatı, teknoloji, sosyal hayat, üretildiği coğrafya vb. unsurların yanı sıra kendinden önceki referanslarla biçimlendiği açıktır. Her defasında yeni bilgi birikiminin üstünde katmanlaşarak üretilen mimarlık bu haliyle metinlerarasıdır. Öncül ve ardıl yapılar arasında farklı anlam etkileri yaratarak 'yeni' olanın üretimine katkı koyan 'metinlerarası', mimari yapıların okunmasında alternatif bir yoldur.

Mimarlık üretiminin metinlerarası olma halini sorgulamanın amaçlandığı bu çalışmada; mimarlıkta metinlerarası okumalara ilişkin metodolojik bir yaklaşım sunmak hedeflenmiştir. Mimarlık okumaları için bir araç olabileceği düşünülen metinlerarasılık; temellendiği öncül ve ardıl metin ilişkileri ve bu ilişkileri kuran çeşitli yöntemler dahilinde mimarlık üretimi bağlamında değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: mimarlık, metinlerarasılık, metinlerarası okuma, metin.

INTERTEXTUALITY AND ARCHITECTURE

Abstract

The intertextuality is based on the assumption that no text is pure and the search for the very first text is meaningless, and that the texts exist in formal and semantic relations with their antecedents. The discovery and interpretation of these relationship networks between antecedent and consequent texts, which are established in the scope of certain methods, are within the context of intertextuality. Intertextuality, which is a space and context-changing process, is one of the most important concepts that give the textuality characteristic to a text.

Intertextuality can also become meaningful for the architectural production, which is regarded as a textual representation. It is clear that an architectural structure, which is a meaningful system and a semiotic element, is shaped together with the previous references as well as the elements such as needs, production life, technology, social life, the geography where it is produced, and etc. The architecture, which is produced by stratifying with the accumulation of new knowledge every time, is intertextual with this characteristic. The 'intertextuality' phenomenon that contributes to the production of the 'new' by creating different meaning effects between the antecedent and consequent constructions is an alternative way of interpreting the architectural constructions.

In this study, which aims to question the intertextual status of the architectural production, the purpose is to present a methodological approach to intertextual interpretations in the architecture. The intertextuality, which is considered to be a possible tool for interpreting the architecture, will be assessed in the context of architectural production, and within the scope of the antecedent and consequent textual relationships, on which it is based, and various methods that establish these relations.

Key Words: architecture, intertextuality, intertextual interpretation.

Giriş

Metinlerarası; metinlerin temel kaynaklarından birinin önceki metinler olduğu düşüncesine temellenmektedir. Yazınsallığın ölçütü olan metinlerarası, edebiyatta metinlerin kendinden önceki metinlerden bağımsız düşünülmemeyeceği, her metnin başka metinlerin biraradalığından oluştuğu ve metinsel bir ifadeyi anlamlandırmanın ancak öncülleri ile kurdukları ilişkilerle birlikte düşünülerek mümkün olacağı üzerinedir. Buna göre, bir metin, farklı ilişkiler ile yeni bir bağlamda bir araya gelen öncel metinlerin toplamıdır. En az iki metin arasında bulunan bu ilişkiler; metinleri anlamsal, yapısal ve biçimsel yönlerden dönüştürerek birbirleriyle ilişkilendiren çeşitli yöntemler ile kurulmaktadır.

Dilsel/ yazınsal olana özgü olan metinlerarası günümüzde edebiyat disiplini sınırlarını aşmış; resim, müzik, sinema, heykel, tiyatro, vb. disiplinlerde geniş bir yer edinmiştir. Bu disiplinlerin uğraş alanlarına göre, yeniden tanımlanarak kullanılan metinlerarasının anlam ve kapsamı genişlemiştir (Köksal ve Ünal, 2008; Uyanık, 2009; Aktulum, 2011; Bayraktaroğlu ve Uğur, 2011; Önal, 2013a; Önal, 2013b; Kodal ve Köse, 2016; Aktulum, 2016; Siamak, Forough ve Shima, 2016; Aktulum, 2017).

Mimarlık üretimi bir metindir ve metinlerarası metinsel olanın bir ölçütüdür. Bu bağlamda mimarlık metinlerarası bir üretimdir. Mimarlık üretiminin metinlerarası olma halini sorgulamanın amaçlandığı bu çalışmada; metinlerarasının temellendiği öncül ve ardıl metin ilişkileri ve bu ilişkileri kuran çeşitli yöntemler, mimarlık üretimi bağlamında değerlendirilecektir. Mimarlık ve metinlerarası ilişkisine metodolojik bir yaklaşım sunmayı hedefleyen bu makale, devam etmekte olan doktora tezinin¹ kuramsal alt yapısına dayanmaktadır.

Metinlerarası Nedir

İki veya daha fazla metin arasındaki her türden paylaşımı konu edinen metinlerarası, hiçbir metnin saf olmadığı; ilk metni aramanın anlamsız olduğu ve metinlerin öncülleri ile kurdukları biçimsel ve anlamsal ilişkiler ile var oldukları düşüncesi üzerine temellenir (Kristeva, 1980; Aktulum, 2000; Allen, 2000; Kristeva, 2002; Aktulum, 2004; Ögeyik, 2008; Aktulum, 2011; Aktulum, 2013; Eliuz, 2016). Literatürde metinlerarasının farklı yönlerinin vurgulandığı çeşitli tanım ve görüşler bulunmaktadır (Aktulum, 2000; Eliuz 2016). Tüm bu tanım ve görüşleri özetler nitelikte Fairclough (2003) kavramı 'metinlerin işbirliği' olarak değerlendirmektedir. Mihail Baktin'in 'saf metin yoktur' düşüncesi ve Ronald Barthes'in metnin 'kendilik' olmadığı, üretim sürecinde kapalı bir tutum sergilemeyip öteki metinlerle etkileşimi doğrultusunda var olduğu düşüncesi metinlerarasına koşuttur (Aktulum, 1998; Gökalp Alparslan, 2006; Azap, 2014; Barthes, 2005; Barthes, 2015). Metinlerarasılık başka metinlere ait unsurları taklit etmek ya da onları olduğu gibi yeni bir metne sokmak işlemi değil; bir yer ve bağlam değiştirme işlemidir (Kristeva, 1980; Batur, 1995; Aktulum, 2000; Kristeva, 2002; Aktulum, 2004; Aktulum, 2007; Haberer, 2007; Uyanık 2009; Aktulum,

¹ Serap Faiz Büyükçam (2012- devam etmekte) doktora tezi; Doç. Dr. Tülay Zorlu danışmanlığında, mimarlık ve metinlerarası ilişkisi üzerinedir. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye.

2010; Aktulum, 2011; Aktulum, 2013; Aytaç, 2013; Sivri ve Özkan, 2013; Aktulum, 2015a; Aktulum, 2017).

Metinler arasındaki kurulan çeşitli ilişkileri açığa çıkarmaya çalışmak, metinlerin anlamlandırılma ve yorumlanmasının temelini oluşturmaktadır (Riffaterre, 1979; Ekiz, 2007; Aktulum, 2013). Bu ilişkilerin deşifre edilebilmesi için; dönemin toplumsal, tarihsel koşulları, yazarın yazın anlayışı, okurun art alan bilgisi gibi önemli parametreler etkin rol oynar (Aktulum 2011; Şerefoğlu, 2013; Aktulum 2007; Aktulum 2015b). Anlamın her seferinde yeniden üretildiği parçalı ve çok katmanlı bir kurgu sergileyen metnin derin anlamına ilişkilendirildiği diğer metinlerin yorumlanması ile ulaşılabilir (Aktulum 2000; Irwin, 2004; Culler 2007; Bars 2012; Aktulum 2016).

Metinlerarası, metnin anlamsal, yapısal ve biçimsel yönlerden; ana metin ile yan metin/ler arasındaki ilişkilerini; alıntı, anıştırma, öykünme, parodi, alaycı dönüştürüm, genişletme, öyküsel dönüşüm, edimsel dönüşüm, içanlatı, montaj, kolaj, palempsest vb. çeşitli metinlerarası yöntemleri kullanarak inceler. Bu yöntemler bir metinde tek başlarına veya birlikte yer alabilirler (Aktulum, 2000; Aktulum 2011; Eliuz, 2016).

Alıntı: Metinlerin öncel metinler ile oluşturdukları ilişkinin en yaygın biçimi olarak 'alıntı', bir metnin başka bir metinde açıkça ve sözcüğü sözcüğüne yinelenmesi işlemidir (Aktulum, 2000; Aytaç, 2003; Ekiz, 2007; Gökalp Alparslan, 2007; Öztekin, 2008; Aktulum, 2011; Özer, 2013). Alıntı ile öncel ve ardıl metinler arasında açık ve somut bir ilişki kurulur. Metinler arasında bilinçli ve istemli olarak kurulan bu birliktelik tipografik veya anlamsal olarak belirtilir. Alıntı, Riffaterre (1980)'e göre bir 'iz' bırakmalıdır. Bu iz yapıttaki ayrışıklığı somutlaştırır (Aktulum, 2000; Aktulum, 2011; Aktulum 2014; Eliuz, 2016). Alıntı, dahil edildiği 'yeni' metinde ileri sürülen görüşü destekleme, açıklama ve kanıtlama amacı taşır. Bunun için okurdan özel bir bilgi birikimi istenmez çünkü alıntı açıkça belirgindir (Aktulum 2000; Öztekin, 2008; Aktulum, 2011; Aykanat, 2012; Eliuz, 2016).

Gizli Alıntı: Gizli alıntı, iki ya da daha fazla metin arasında kurulan ilişki tipografik ya da anlamsal olarak ayrıştırılmadan, kaynak metnin ya da yazarın adı belirtilmeden yapılan alıntıdır. Başkasına ait metnin veya düşüncenin bir bölümünün ya da hepsinin hiçbir ipucu verilmeden yeni metnin bağlamına ilişkilendirilerek kopyalanması olarak da tanımlanır (Aktulum, 2000; Kıran ve Kıran, 2003; Aktulum 2011; Eliuz, 2016). XVIII. yüzyıla kadar metinler, toplumun ortak malı olarak değerlendirildiği için pek çok yapıtta gizli alıntı sıklıkla yer almıştır (Aktulum, 2000; Eliuz, 2016). Gizli alıntı ile 'kapalı' metinlerarası ilişkiler kurulur. Alıntının aksine gizli alıntı belirtilmez. Yazar alıntı yapıldığı ya da metnin nereden geldiği konusunda hiçbir ipucu vermez. Okur özel bilgi birikimi ile gizli alıntıyı fark eder (Aktulum, 2000; Aktulum, 2014).

Anıştırma/Örtük Alıntı: Anıştırma, bir metne, bir düşünceye, bir şeye sezdirim yoluyla gönderme yapılmasıdır (Aktulum, 2000; Aytaç, 2003; Çetin, 2003; Aktulum, 2011). Alıntının dolaylı biçimi olan anıştırma, başka bir yazınsal yapıt, sanat, tarih, kişiler vb. konusunda 'yarım bilgi' verdiği için örtük bir söylemdir. Varlığını belirtecek dışsal bir unsur olamadığı için anıştırmayı bulmak zordur. Okur kişisel birikim ve çabası ile ipuçlarından yola çıkarak anıştırmayı tespit ederek bütünü tamamlar (Aktulum, 2000; Öztekin, 2008; Eliuz, 2016).

Yer aldıkları metinde ayrışıklık oluşturmaları bakımından alıntı ile benzer özellik taşıyan anıştırma, dolaylı anlatım ve biçimsel düzeyi ile alıntudan ayrılmaktadır. (Vardar, 2002; Aytaç 2013; Aktulum, 2011; Gökalp Alpaslan, 2012; Eliuz 2016).

Yansılama/Parodi: Parodi, metnin biçiminin konusundan ayrılarak, aykırı bir konu ile yeniden yazılmasıdır. Bir metni başka bir amaçla kullanmak, ona yeni bir anlam yüklemek olarak tanımlanan parodide, alt metnin biçimi aynı kalır, ancak; konusu değiştirilir. Anlamsal bir dönüşüm söz konusudur. Bu dönüşüm, konusu soylu bir metnin, alay etmek ve eğlendirmek amacıyla, sıradan bir içerikle yeniden yazılması şeklinde gerçekleşir. Yeniden yazılan metnin, öncül metne biçimce en yakın ama anlamca en uzak olmasına dikkat edilir. Konu tersine çevrilerek deformasyona uğrattılır (Aktulum, 2000; Sazyek, 2002; Çetin, 2003; Aktulum, 2004; Melikoğlu, 2004; Aktulum, 2011; Gökalp Alpaslan, 2007; Somuncuoğlu Özot, 2014; Eliuz 2016).

Alaycı Dönüştürüm: Alaycı dönüştürüm, konusu aynı kalan metnin biçiminde değişiklik yapılmasıdır. Örneğin destan ya da trajedi gibi soylu bir metnin sıradan bir üslupta yeniden yazılmasıdır. Biçimsel bir dönüşüm söz konusudur. Yergisel ve alt metne saldırgandır (Aktulum, 2000; Sazyek, 2002; Aktulum, 2011; Aktulum, 2013; Aktulum, 2015b; Eliuz, 2016).

Öykünme/Pastiş: Öykünme, sanatçının eserini, başka eserleri taklit yoluyla yazmasıdır (Moran, 1991). İki metin arasında kurulan taklit ilişkisi olan öykünme, bir yazarın dil ve anlatım özellikleri ile sözleri taklit edilerek gerçekleştirilir. Bu ilişkiye göre, bir yazar başka bir yazarın biçim veya içeriğini kendisininmiş gibi benimser ve kendi metnine uyarlayarak yeni bir metin ortaya çıkarır (Artun, 1998; Rosenau, 1998; Aktulum, 2000; Aytaç, 2003; Gökalp Alpaslan, 2006; Aktulum, 2011; Eliuz 2016; Kodal ve Köse, 2016: 248-260). Jameson (1991)'a göre pastiş, mizahını yitirmiş, boş parodidir (akt. Artun, 1998).

İndirgeme: Bir metinden bir parçayı kesip çıkararak yeni bir metin üretmektir. Metne anlamsal düzeyde müdahale edilmez. Metnin daha kısa ve özlü biçimde yeniden yazılmasıdır (Aktulum, 2000; Özay, 2009; Aktulum, 2011; Aykanat, 2012; Eliuz, 2016).

Genişletme: Bir yapıta yeni unsurlar ekleyerek yeniden yazmaktır. Alt metnin yetersiz görülmesi üzerine yazarın başvurduğu bir yöntemdir. Bu yöntemde yazar, önceki yazar veya yazarlardan aldığı konu veya konuları değişik biçimlerde genişleterek yeni metin üretiminde bulunur (Aktulum, 2000; Özay 2009; Aktulum, 2011; Eliuz, 2016).

Öyküsel Dönüşüm: Öyküsel dönüşüm, alt metnin anlamında meydana gelen dönüşümdür. İçeriksel bir değişikliği öne çıkaran öyküsel dönüşüm, bir zamandan bir başka zamana, bir yerden bir başka yere aktarılan metnin eyleminde meydana gelen değişikliklerdir. Öyküsel dönüşüm, bir metnin eylemi ile onun alt metninin eylemi arasındaki benzeşimler ya da farklar olarak tanımlanabilir (Aktulum, 2000; Özay, 2009; Aktulum, 2011; Bars, 2012; Eliuz, 2016).

Edimsel Dönüşüm: Öyküsel dönüşüm sonucunda ortaya çıkan edimsel dönüşüm, eylemde olduğu kadar ona desteklik yapan nesnelere, araçların değiştirilmesi olan dönüşüm biçimidir. Örneğin, antik dönemde yazılmış bir yapıt, içerisinde yaşanan dönemde yeniden

yazılırken eylemde meydana gelen değişikliklere bağlı olarak kurulan ilişkilerin değiştirilmesi (Aktulum, 2000; Özay, 2009; Aktulum, 2011; Eliuz, 2016).

İçanlatı: Ana metin içerisinde bir başka anlatıya yer verilmesi olan içanlatı yapının konusunu yinelediği gibi onun anlamına açıklık getirir. İçanlatı, ilk anda 'ayrışık' ancak içerisine sokulduğu metinle 'benzeşiklik' ilişkisi kurarak anlam üretir. Andre Gide (1948)' e göre bir anlatıyı daha iyi aydınlatan onun içanlatısıdır (akt. Aktulum, 2011). İçanlatı ile özgün metin yalınlaştırılarak anlamı güçlendirilir. Böylece yeni metnin kurgusu ön plana çıkarılır (Aktulum, 2000; Aktulum, 2011).

Montaj: Montaj, bir metnin içine başka bir metne ait unsurları alıp yapıştırmaktır. Montajlanan unsurlar ile alt metin kesintiye uğratarak, belli bir anlamsal bütünlüğün oluşturulmasına katkı sağlarlar. (Aktulum, 2000; Tekin, 2004; Gökalp Alpaslan, 2006; Aktulum, 2010; Aktulum, 2011; Aykanat, 2012; Eliuz, 2016). Montaj metne düşünsel destek sağlamak veya metnin gerçeklik etkisini artırmak gibi amaçlarla yapılabilir (Emre, 2006).

Kolaj: Kolaj, hazır ünitelerin bir araya getirilmesiyle yeni bir kompozisyon oluşturma işlemidir. Zamanla yazınsal metinlerde geniş bir uygulanma alanı bulan kolajda, ayrışık unsurlar bir bütün içerisinde yer alır. Bir araya getirilen bu unsurlar yeni metnin düzenleyicisi olup sözdizimini belirler. Bir metnin veya metne ait çeşitli unsurları; kendi işlevleri/anlamları dışında başka bir işlev yerine getirmeleri amacıyla yeni bir bütünde bir araya getiren kolaj, içerisinde yer aldığı metinde kopukluk ve ayrışıklık yaratır. Marc Angenot (1978) kolajı, ayrışık parçaların bir bütün içerisindeki birlikteliği ile belirlenen özel bir etkileşim olarak tanımlar. Bu etkileşim, metinler arası bir ilişki yaratır. Kolaj, bir bütünden bir parçanın 'kesilmesi' ve yeni metne 'yapıştırılması' işlemleri sonucu iki aşamada gerçekleşir. Aragon (1936), kolajı alıntı ile özdeşleştirir (akt. Aktulum, 2000). Kolajı oluşturan 'parçalar' hem koparıldıkları metinden izler taşırlar hem de parçası haline getirildikleri yeni metnin anlamını kurarlar (Aktulum, 2008; Öztekin, 2008; Gökalp Alpaslan, 2006; Aktulum, 2010; Aktulum, 2011; Aktulum, 2016).

Palempsest: Palempsest, yüzeyi kazınarak üzeri tekrar yazılan parşömen olarak tanımlanır. Gerard Genette (1982)'ye göre palempsest, aynı yaprak üzerinde, bir metnin, başka bir metnin üstüne eklendiği, ancak eski metni tümüyle gizlemeyen bir metinlerarası betidir (akt. Aktulum, 2000). Palempsest, üzerine yeni metinler yazılmakla beraber, altında eski metinlerden izler kaldığından, bir tür sürekli çökelti işlemi gerçekleşerek oluşur. Kalıtsal bir şekilde oluşan palempsest, eski ve yeni metinler arasında, zamanın yok edemediği bir 'sürerlilik', bir 'bütünlük' sağlar. Metinleri üst üste yığmak özelliğiyle beliren palempsest, aralarında doğal bağlar kurulamayan konuları, anlatıları bir araya getirir (Aktulum, 2000; Gökalp Alpaslan, 2006; Sazyek, 2006; Özay, 2009; Üner, 2010; Aktulum, 2010; Aktulum, 2011; Eliuz ve Gökcan Türkdoğan, 2012; Aktulum, 2015b; Eliuz, 2016; Kodal ve Köse, 2016: 248-260). De Quincy (1990), çeşitli anı ve düşüncelerin katmanlaşarak beyinde birikmesi gibi, insan beynini palempsest bir yapı olarak görür (akt. Aktulum, 2000).

Yeniden Yazım: Yeniden yazmak, bir yazarın başka bir yazara ait bir metni, altmetinleştirerek, yeni bir bağlamda, yeni bir okur kitlesi için, yeni işlevlerle, yeni amaçlarla dönüştürerek yeniden yazması işlemidir. Yeniden yazma önceki bir metni yeni bir

düzen içerisine sokmaktır (Aktulum, 2000; Kıran ve Kıran 2000; Aktulum, 2007; Aktulum, 2011). Eski bir metnin, açık ya da kapalı göndergelerle yeni metin içinde yinelenmesi işlemi olan yeniden yazmak; Compagnon (1979)'a göre alıntı veya kolajla eşdeğerdir (akt. Aktulum, 2000). İçeriksel olduğu kadar biçimsel dönüşümlerle yeniden yazılan eski bir yapıt, çoğunlukla güncel anlamlarla donatılarak yinelenir. Yeniden yazma bir dönemden ötekine, bir yüzyıldan başka bir yüzyıla, bir okurdan başka bir okura, bir 'yapıtın yaşamını sürdürmesi'ne olanak sağlar (Aktulum, 2000; Gökalp Alpaslan, 2006; Aktulum, 2007; Köksal ve Ünal, 2008; Öztekin, 2008; Aktulum, 2011; Aktulum, 2015b).

Dilbilgisel Aykırılık: Bir metinde var olan biçimsel, sözdizimsel, anlamsal vb. dil dizgelerinden birisinin değişmesi olarak tanımlanabilecek dilbilgisel aykırılık; bir bulanıklık, kurala aykırılık göstergesi bir anlamsızlık biçimidir (Aktulum, 2011).

Tamamlama: Değişik nedenlerle bir başkasının yarım kalan yapıtının, başkası tarafından, yapısını değiştirmeden bir takım unsurlar ekleyerek, sonlandırma işlemidir. Önceden belirlenmiş sonuca ulaşmak için belli verilere bağlı kalınmalıdır. Bu nedenle metni tamamlayan yazar, yarım kalan yapıtın biçimini olabildiğince göz önünde bulundurur, onu taklit ederek tamamlar (Aktulum, 2011).

Kesip Çıkarma: Kesip çıkarma, bir metinden bir parçanın kesilip çıkarılarak yeniden yazılması işlemidir. Metni 'iyileştirmek' için gereksiz görülen parçaları atmaktır (Aktulum, 2011).

Dermece/Derlenti: Dermece, bir ya da birden fazla yazarın yapıtlarından alıntılanan unsurlardan yola çıkılarak yeni bir yapıt yazma işlemidir. Bir tür kolajdır. Yeni metin anlamsal ve yapısal olarak kaynak metinden kopar. (Aktulum, 2011).

Yerdeş Olmayan Montaj: Yerdeş olmayan montaj, bir metinden bir parçanın yeni bir bağlama bir anlamsal ilişki kurulmadan yerleştirilmesi işlemidir (Aktulum, 2011).

Çeviri: Bir metni bir dilden başka bir dile aktarma işlemi olan çeviri biçimsel bir dönüşümdür. Çeviri yapıldıktan sonra iki dil arasında anlamsal dönüşümler de ortaya çıkabilir (Aktulum, 2000; Öztekin, 2008; Özay, 2009; Aktulum, 2011).

Epigraf/Tanımlık: Epigraf, bir eserin ya da eserden bir bölümün başında yer alan alıntıdır. Bir metni başka bir metinle ilişkilendirerek benzeşiklik ilişkisi kurar. Bir sayfa başında yalnız başına yer alarak 'kitabı temsil eder', kitabı ve anlamını indirgeyip özetler (Aktulum, 2000; Aktulum, 2011).

Düzyazılaştırma: Dizeler halinde yazılmış bir metni düzyazıya dönüştürme işlemidir. Yapıtın daha kolay okunmasına ve anlaşılmasına olanak sağlar (Aktulum, 2000; Aktulum, 2011; Eliuz, 2016).

Koşuklaştırma: Düzyazı biçiminde yazılmış bir metni dizeler halinde yeniden yazma işlemidir (Aktulum, 2000; Özay, 2009; Aktulum, 2011; Eliuz, 2016).

Genleştirme: Bir metnin anlamsal etkilerini genişleterek dönüştürme işlemidir (Aktulum, 2011).

Kısaltma: Kısaltma bir yapıtın indirgenmiş versiyonudur. Yazınsallık kaygısı taşımayan kısaltma daha çok tüketime dönük olarak üretildiğinden yazınsal değere sahip olma uğraşında olmaz (Aktulum, 2011).

Özet: Özet, bir yapıtın düşünsel olarak özünün aktarılmasıdır (Aktulum, 2011).

Gönderge: Gönderge, bir yapıtın sadece başlığını ya da yazarın adını anarak, alıntı yapılmadan, okuru doğrudan metne gönderme işlemidir (Aktulum, 2000; Gölalp Alpaslan, 2006; Aktulum, 2011; Özer, 2013; Şerefoğlu, 2013).

Eksilti: Eksilti, bir metinden bir parçanın çıkartılarak, eksilti olarak yeni bir metne sokulması (Aktulum, 2000).

Basmakalıp: Bir kişi ya da durum hakkında hazır bilgi sağlayan basmakalıp, yalınlaştırılmış ve genellikle yanlış bilgi verir. Okurun önceden var olan birikime başvurarak sunduğu özellikler toplamıdır (Aktulum, 2000; Aktulum, 2011).

Klişe: Sık sık yinelenen yinlendiği için de sıradanlaşan düşünce, sözcük ya da izlek olarak tanımlanan, herkesin ortak kullanım alanına giren klişeler, aynı betinin, aynı örgenin, aynı niteliğin, aynı düşüncenin durmadan bir yapıttan ötekine yinelenmesidir (Aktulum, 2000; Özey, 2009; Aktulum, 2011; Şerefoğlu, 2013).

Ses Benzeşimi: Ses benzeşimi, benzer sesler içeren ancak farklı anlamlarda kullanılan sözcükleri yaklaştırma işlemidir (Aktulum, 2000; Aktulum, 2011).

Sıra Değiştirme: Metinler arasında alaycı bir ilişki kuran sıra değiştirme, farklı şekillerde yapılmaktadır. ‘Sözcelem durumunun değişmesi’ olarak adlandırılan değiştirme biçiminde, söyleyen aynı kalır, dinleyen değişir ya da tersine bir durum söz konusudur. ‘Nitelemenin değiştirilmesi’nde ise, başka metne ait anlatının eylemlerinin karşı düşüncede nitelenerek yinelenmesidir. ‘Dramatik durumun değiştirilmesi’ ise, alıntılanan anlatının eylemleri olumsuz veya edilgen bir dönüşüme tabi tutulmasıdır. ‘Simgesel değerlerin değiştirilmesi’, bir metindeki simgelerin yeni bir bağlamda karşıt anlamlarla yinelenmesi iken, ‘anlam düzeyinin değişmesi’ ise, bir bağlamda belli bir anlamda bulunan bir metnin, yeni metne yeni bir anlamla donatılarak sokulmasıdır (Aktulum, 2000; Aktulum, 2011).

Sürdürüm: Sürdürüm, bir yazar, genelde yazıldığı dönemde bittiğini düşündüğü bir yapıtını, yakaladığı başarıdan yararlanmak için yeni unsurlar ekleyerek devam ettirmesi, yeniden yazmasıdır (Aktulum, 2011).

Kipsel Dönüşüm: Kipsel dönüşüm, alt metnin belirgin gösterim kipinde yapılan değişikliklerdir (Aktulum, 2000; Aktulum, 2011).

Vezin Dönüşümü: Vezin dönüşümü, bir vezinden başka bir vezine dönüştürme yöntemidir (Aktulum, 2000).

Uyarlama: Uyarlama, bir türe ait kaynak bir metni yeni bir türde yeniden yazmak işlemidir. Uyarlama işlemi sonunda, uyarlanan yapıt ile uyarlayan yapıt arasında, anlamsal ve biçimsel dönüşümler söz konusu olur (Aktulum, 2011).

Eğretisel Yerdeşlik: Eğretisel yerdeşlik, bir metne ait bir parçanın, yeni bir bağlama farklı anlamsal ilişkilere göre yerleştirilmesidir (Aktulum, 2000; Aktulum, 2011).

Düzdeğişmeceli Yerdeşlik: Düzdeğişmeceli yerdeşlikte, alıntılanan kesit, anlatının ayrılmaz bir parçası durumuna gelir. Bir anlatıcının okuduğu, başka bir yapıta ait bir kesiti okur aynı anda izler (Aktulum, 2000; Aktulum, 2011).

İç Metinsellik: İçmetinsellik, bir yazarın önceden yazdığı metinleri yine kendi yazdığı yeni yapıtlarda yinelemesi işlemidir (Aktulum, 2011).

Harf Düşümü: Harf dönüşümü, bir sözcüğün ya da metnin, bir harfinin kaldırılarak yeniden yazılması işlemidir (Aktulum, 2011).

Söz Öbeği: Söz öbeği, metinden alınan kimi seslerden yola çıkılarak yeni bir sözcük oluşturma işlemidir (Aktulum, 2011).

Yorumsal Üstmetinsellik: Yorumsal üstmetinsellik, iki metni yorum ilişkisiyle ilişkilendirmedir. Bir metni söz konusu bir başka metne alıntı yapmadan bağlayan bir yorum ilişkisidir (Aktulum, 2011).

Mimarlık ve Metinlerarası Üzerine

Geleneksel bakış açısına göre metin tanımında ilk akla gelen yazılı ifadelerdir. Ancak göstergebilimsel bakış metin kavramının sınırlarını genişletmiş ve kendisinden anlam üretilen her olgunun bir metin olduğu düşüncesi kabul görmeye başlamıştır (Ricoeur, 1971; Siegel 1984; Rowe, 1987; Hartman ve Hartman, 1993; Lenski, 1998; Barthes, 2005; Lefebvre, 2014; Barthes, 2015). Bu bağlamda toplumdaki farklı işaretler, kodlar, sosyal olaylar da metin gibi değerlendirilmekte, sinemanın, resmin, müziğin, mimarinin vb. dillerinden anlambilimsel çalışmalar kapsamında söz edilebilmektedir (Stewart, 1978; Saussure, 1998). Bu bakış açısıyla; mimarlık, resim, heykel, sinema gibi metinsel olarak kabul edilen her bir unsuru metinlerarası bağlamda değerlendirmek mümkündür. Bu bağlamda Allen (2000), metinlerarasını sadece edebi metinlerle sınırlandırmayarak; bir resmi ya da binayı yorumlamanın öncülleri ile kurdukları ilişkilerden ayrı düşünülemediğini ifade etmektedir.

Mimarlık ve metinlerarası ilişkisi, mimarlığın da bir metin olduğu ve metin olarak okunabileceği düşüncesine koşut disiplinler arası bir zeminde ele alınabilir. Bu noktada metinlerarası, metinsel bir temsil olarak değerlendirilen mimarlık üretimi için de anlamlı kılınabilir. Zira mimarlık da tarihsel süreçte yer ve bağlam değiştirerek sürekli yeniden üretilir. Yazınsal metin metinlerarası ilişkisi ne ise mimarlık ve metinlerarası ilişkisi de aynı ölçüde benzerdir. Metinlerarası; ötekenden yola çıkarak yeniyi üretirken, mimari yapılar da; ihtiyaçlar, üretim hayatı, teknoloji, sosyal hayat, üretildiği coğrafya vb. unsurların yanı sıra kendinden önceki referanslar ile biçimlenir. Her defasında yeni bilgi birikiminin üstünde katmanlaşarak üretilen mimarlık bu haliyle metinlerarasıdır.

Metinlerarası, ardıl metnin öncül metin/metinler ile hangi bağlamda örtüşüğünü veya farklılaştığını ortaya koymaktadır. Metinlerarası ilişkilerin neden ve nasıl kurulduğunun analizi; anlatıların kendi iç dinamikleri ve 'öteki' ile kurdukları ilişkiyi gözler önüne

sermekte önemli bir yoldur. Yer aldığı dönemin, kültürün, kodların izlerini taşıyan mimarlık üretimi; her defasında yeni bir bağlamda yeni dönemin koşullarına göre yeniden üretilirler. Tam da bu noktada metinlerarasılığın devreye girdiği savlanmaktadır. Çünkü yeni yapı 'ötekine' göre ve çeşitli olanaklar açısından yenilenerek üretilir. Bu bağlamda öncül ve ardıl yapılar arasında farklı anlam etkileri yaratarak 'yeni' olanın üretimine katkı koyan 'metinlerarası', metinsel bir temsil olarak, mimari yapıların okunmasında alternatif bir yoldur. Mimarlığı farklı bağlamlarda metinlerarası ile ilişkilendiren çalışmalar söz konusudur. Örneğin postmodern ve neomodern yapıları (Atani, Panahi, Ensieh vd., 2015) ve farklı ülkelerdeki mimarlık üretimlerini metinlerarası bir bağlamda ele alan (Al-Sultany, 2012; Civelek, 2017) çalışmalar ile mimari yapım sürecini; duvar işçisi, müteahhit, müşteri vb. pek çok kişinin ortak sonucu olarak gören ve bu süreci metinlerarası ile ilişkilendiren (Macy ve Bonnemaïson; 2003) çeşitli çalışmalarda mevcuttur. Ayrıca antik çağdan günümüze kentler ve yapılarıdaki yaşam katmanlarını bir metinlerarası yöntem olan palempsest ile değerlendiren (Soğancı, 2001; Gür, 2002a; Gür, 2002b; Verheij, 2015) çalışmalarda mevcuttur.

Mimarlık ve metinlerarası ilişkisi; öncül ve ardıl yapılar arasındaki ilişkiler, metinlerarası görüngüde ve metinlerarası yöntemler dahilinde tanımlandığı ölçüde kurulabilir. Metinlerarası yöntemleri mimarlık üretimi içinde tanınır kılarak anlamlandırmak önemlidir. Mimarlık ve edebiyat gibi farklı özelliklerdeki metinlerin benzer verilerle okunmasında bir takım boşluklar oluşması kaçınılmazdır. Bu noktada edebi metinlere özgü özellikler taşıyan; sözcük ve cümle düzeyindeki değişim ve dönüşümleri konu edinen yöntemlerin mimarlık üretimi ile ilişkisi kurul-a-mamıştır. Söz konusu yöntemler çalışma dışında bırakılmıştır. Mimarlık ile ilişkilendirilen yöntemler ise pek çok kez yapısal ve anlamsal olarak birbirini kapsayıp tanımlansa da mimarlıkta metinlerarasını örnekler niteliktedir. Mimarlık üretimi ile ilişkilendirilen ve ilişkilendiril-e-meyen metinlerarası yöntem ve yorumlamalar farklı sorgulamalara ve eleştirel bakışa açıktır. Kurulan ilişkiler her okurun olay örüntülerini ilişkilendirme bilgi ve birikimi dahilinde yeniden anlamlandırılabilir.

Bu kabuller ışığında yazınsal/dilsel alanda, yer aldığı metinde iz bırakan 'alıntı'; mimarlık üretiminde, farklı bir döneme, üsluba veya bölgeye, bir yapı grubuna ya da bir mimara ait yapılarda yer alan herhangi bir yapısal veya işlevsel unsurun (motif, form, malzeme vb.) farklı yapılarda belirtilerek, açıkça yer almasını ifade eder. Bir metnin başka bir metinde belirtilmeden kullanılması işlemi olan 'gizli alıntı' ise; mimarlık üretimi için öncül ve ardıl yapılar arasındaki etkileşim/ler/in belirtilmeden yapılmasıdır. Gizli alıntıdan farklı olarak; bir metne, bir düşünceye vb. doğrudan belirtmeden gönderme yapılması olan 'örtük alıntı', mimarlık için öncül ve ardıl yapı etkileşimlerinin ipuçlarından yola çıkılarak belirlenmesini ifade eder. Bir metnin yeni anlamlar yüklenerek başka bir amaçla kullanılması işlemi olan 'parodi' ise; mimarlık üretiminde, yapı ya da yapı elemanlarının biçimsel olarak aynı kalması ancak işlevlerinin değiştirilmesini anlatır. Bu noktada öncül yapı, yapı elemanı, yapı malzemesi vb. ardıl yapıda yeni anlamda yeni bir amaçla kullanılır. Konusu aynı kalan metnin üslubunda yapılan değişiklikler olarak 'alaycı dönüştürüm'; mimarlıkta öncül yapıya ait herhangi bir unsurun biçimsel ve üslupsal bir takım değişikliklere uğratılarak ardıl

yapıda kullanımı olarak ele alınabilir. Metinler arasında kurulan taklit ilişkisi olan 'öykünme'; mimarlık için bir dönemin, bölgenin, üslubun özelliklerini yansıtan öncül ve ardıl yapılarıdaki her türden ortaklıkları ifade eder. Öykünmede; ardıl yapı, renk, doku, üslup, biçim, malzeme seçimi, vb. yönlerden öncül yapıya benzetilir. Bir metinden bir kısmın çıkarılarak yeniden yazılması olan 'indirgeme'; mimarlık üretimi için bir yapı türüne ait yapılarıdaki işlevlerin azaltılması veya yapı elemanlarının kullanım dışı bırakılması olarak değerlendirilebilir. Bir metne yeni unsurlar ekleyerek yeni bir metin üretilmesi olan 'genişletme' ise; mimarlık üretiminde zamanla değişen ihtiyaç ve talepleri karşılamak üzere bir konutun, eğitim yapısının, müze yapısının vb. ihtiyaç programının değişmesi ve buna bağlı olarak mekansal bir takım eklemeleri ifade eder. Bir metnin eyleminde meydana gelen bir takım değişiklikler olan 'öyküsel dönüşüm'; mimarlıkta eylemsel, işlevsel ve anlamsal değişiklikleri anlatır. Bir metnin eylemindeki değişikliklere bağlı olarak nesnelere, araçların değiştirilmesi olan 'edimsel dönüşüm' ise mimarlık üretiminde öyküsel dönüşüme bağlı olarak ortaya çıkan yapısal değişiklikler olarak ele alınabilir. Ana metin içinde başka anlatıların yer alması olan 'içanlatı', mimarlık için, bir döneme, üsluba ve bölgeye ait mimarlığın ya da herhangi bir mimarın bir yapı üzerindeki ayırt edici özelliklerinden her birini ifade eder. Bu noktada ardıl yapıda bulunan ve öncüle atıf yapan her bir unsur o yapının içanlatısıdır. Başka metinlere ait unsurları bir metne yapıştırmak olan 'montaj', mimarlık üretiminde, bir yapıda yer alan ve bağlamsal olarak yapı ile ilişki kurmayan tüm ayrışık yapı elemanlarını ifade eder. Farklı metinlerin yeni bir metin oluşturmak üzere bir araya getirilmesi işlemi olan 'kolaj' ise, mimarlık üretiminde, bir yapıda yer alan her bir yapı elemanı veya farklı işlevlere ait yapıların bir arada yer alarak bir yapı kompleksini oluşturması kapsamındadır. Tüm işlevsel veya yapısal unsurlar kolajın bir parçasıdır. Bir yüzey üzerinde farklı metinlerin üst üste yazılması olan 'palempsest' ise, mimarlık üretiminin kendisidir. Öncül mimariler üzerinden yenilenecek üretilen yapılar, tüm yapı çevre palempsestir. Bir yazara ait metnin başka bir yazar tarafından yeni bağlamda tekrar yazılması olan 'yeniden yazmak', mimarlık üretiminde, bir yapı türüne ait çeşitli mimari üretimler veya restorasyon çalışmaları ile ilişkilendirilebilir.

Sonuç

Yazınsal olanın bir ölçütü olan ve öncül-ardıl metin etkileşimleri tanımlanıp anlamlandırıldığı oranda tanımlanabilen metinlerarası; bir metin olan mimarlık üretimi için de temel bir ölçüttür. Tarihsel ve edebi olanın kesiştiği noktada yer alan metinlerarası; mimarlık ve metin ilişkisinde yeni bir bakışın önünü aralar.

Özü gereği metinlerarası olan mimarlıkta; öncül-ardıl yapı etkileşimlerini okumak mimarlığı metinlerarası olarak yeniden inşa etmektir. Mimarlıkta artsüremli okumalar; farklı zaman, kültür ve mekanda inşa edilmiş veya edilecek mimari yapıların başka yapılarla kurduğu veya kuracağı ilişkilerin keşfine imkan tanır. Mimarlık üretimini tarihsel, toplumsal, kültürel, bireysel vb. koşullar ve öncül-ardıl yapı etkileşimleri bağlamında metinlerarası bir düzlemde okumak; mimarlığın sadece sentaktik değil sürekliliği olan bir dil olarak algılanmasına katkı sağlar.

Metinlerarası, anlatıların kurgusunu oluştururken, metinlerarası okuma ise anlatıların kurgusunu deşifre ederek farklı anlamlara kapı aralar. Metinlerarası okuma herhangi bir 'iz'- den yola çıkarak; örtük olanın köken ve anlamını bulmaya yarayan bir dizi yorumlama ve anlamlandırma eylemlerini kapsar. Disiplinler arası bir zeminde temellenen mimarlıkta metinlerarası okumalar mimarlık tarih yazımına bir alternatif sunma yetkinliğindedir. Mimarlık üretimini metinlerarası ile okumak; mimarlık tarihi boyunca üretilmiş yapıların birbirini nasıl etkilediğine, bugünkü mimarlık üretiminde geçmişten alınan referansların neler olduğuna ilişkin çeşitli tutumları tespit etmenin mümkün olabileceği anlamına gelir. Dönemsel, üslupsal ya da bölgesel anlamda mimari yapıların algılanmasında; yapının farklı ve yeni kültürler bağlamında nasıl değiştirildiği, nasıl benzetildiği ya da nasıl bozulduğuna dair yaklaşımlar yine mimarlık ve metinlerarası ilişkisi içinde okunabilir.

KAYNAKLAR

- Aktulum, Kubilay. 1998. "Metinlerarasılık, Çokseslilik, Söyleşimcilik", *Edebiyat ve Eleştiri*, 36:47-56.
- Aktulum, Kubilay. 2000. *Metinlerarası İlişkiler* (2. Basım), Ankara: Öteki Yayınevi.
- Aktulum, Kubilay. 2004. *Parçalılık/Metinlerarasılık* (1. Basım), Ankara: Öteki Yayınevi
- Aktulum, Kubilay. 2007. "Borges, Yenidenyazmak-Metinlerarasılık", *Uluslararası VII. Dil Yazın ve Değişbilim Sempozyumu*, Mayıs, Konya, Bildiriler Kitabı II: 313-321.
- Aktulum, Kubilay. 2010. "Alıntılar Sergisi Üzerine Birkaç Not", *ART-E Sanat Dergisi*, 3 (5): 1-7.
- Aktulum, Kubilay. 2011. *Metinlerarasılık/Göstergelerarasılık*, Ankara: Kanguru Yayınları.
- Aktulum, Kubilay. 2013. *Folklor ve Metinlerarasılık*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktulum, Kubilay. 2014. "Tahsin Yücel'in Yalan Adlı Romanında Yazınsal Bir İzlek Olarak Aşırımacının Portresi", *Bilig*, 68: 01-24.
- Aktulum, K. 2015a. "Romanesk Söylemin Tarihselleştirilmesi ya da Tarihi Yeniden Yazmak", *Bilig*, 73: 1-16.
- Aktulum, Kubilay. 2015a. "Romanesk Söylemin Tarihselleştirilmesi ya da Tarihi Yeniden Yazmak", *Bilig*, 73: 01-16.
- Aktulum, Kubilay. 2015b. "Folklorik Bir Metnin Metinlerarası Çözümlemesinin Temel Kavramsal Bileşenleri", *Milli Folklor, Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 108: 5-17.
- Aktulum, Kubilay. 2016. *Resimsel Alıntı*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktulum, Kubilay. 2017. *Müzik ve Metinlerarasılık*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Allen, Graham. 2000. *Intertextuality*, London: Routledge.
- Al-Sultany, Khaled. 2012. *Architectural Intertextuality Architecture as Acceptance of 'The Other'* Copenhagen: The Royal Danish Academy of Fine Arts
- Artun, Ali. 1998. "Çağdaş Sanat Tarihleri ve Türkiye'de Sanatın Çağdaşlaşması", *Toplum ve Bilim Dergisi*, 24- 65.

- Atanı, S. Rahimi, Siamak Panahi, Ensieh Valı ve Z. Rahimi Atanı. 2015. "Comparison of Historicist Postmodernism and Neo-Modernism in Terms of Intertextuality", *Journal of Renewable Natural Resources Bhutan*, 3 (7): 218-227.
- Aykanat, Timuçin. 2012. "Bilginin Malzeme Olarak Kullanıldığı Sanatlar İle Metinlerarasılık Arasındaki Bağlantılar", *The Journal of Academic Social Science Studies, JASSS*, 5 (4) 11-31.
- Aytaç, Gürsel. 2003. *Genel Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Say Yayınları.
- Aytaç, Gürsel. 2013. *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi* (3. Basım), İstanbul: Say Yayınları.
- Azap, Samet. 2014. "Metinlerarasılık: Roland Barthes Kuramının At Metaforu Etrafında Uygulanması", *III. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, Mayıs, Sakarya, Bildiriler Kitabı IV*: 29-44.
- Bars, M. Emin. 2012. "Koroğlu Destanı'nda Metinlerarası İlişkiler", *The Journal of Academic Social Science Studies, JASSS*, 5 (8): 213-229.
- Barthes, Roland. 2005. *Göstergebilimsel Serüven*, çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat (4. Basım). İstanbul: YKY.
- Barthes, Roland. 2015. *Yazı ve Yorum*. çev. Tahsin Yücel (4. Basım). İstanbul: Metis.
- Batur, Enis. 1995. "Yeniden- üretimde Metinlerarası İlişkilerin Yeri", *E/Babil Yazıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Bayraktaroğlu, Ali M. ve Ufuk Uğur. 2011. "Postmodern Sinemada Filmlerarasılık Bağlamında Pastiş ve Parodi", *ART-E Sanat Dergisi*, 4, (7): 1-20.
- Civelek, Yusuf. 2017. "Bir Metinlerarası Mimarlık Okuması: Myoenji Kolumbaryumu", *Arredamento Mimarlık*, 305: 94-97.
- Culler, Jonathan. 2007. *Yazın Kuramı*, çev. Hakan Gür. Ankara: Dost.
- Çetin, Nurullah. 2003. *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Öncü Basımevi
- Eagleton, Terry. 2014. *Edebiyat Kuramı*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Ekiz, Tefif. 2007. "Alımlama Estetiği Mi Metinlerarasılık Mı?", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 47 (2) 119-127.
- Eliuz, Ülkü ve Melike Gökcan Yürkdoğan. 2012. "Eski Bir Hikayenin Yeniden Doğuşu: Kara Kitap'taki İzlek ve İmgelemin Metinlerarasılık Bağlamında İncelenmesi", *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (1): 1013-1025.
- Eliuz, Ülkü. 2016. *Oyunda Oyun Postmodern Roman* (1. Basım), İstanbul: Kesit Yayınları.
- Emre, İsmet. 2006. *Postmodernizm ve Edebiyat*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fairclough, Norman. 2003. *Analysing Discourse*, Canada: Routledge.
- Gökalp Alparıslan, Gonca. 2006. „Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirine Genel Bir Bakış", *I. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Mayıs, 127-152.
- Gökalp Alparıslan, Gonca. 2007. *Metinlerarası İlişkiler ve Gilgamiş Destanının Çağdaş Yorumları*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Gür, Ş. Öymen. 2002a. "Palimpsest: Örselenmiş Parşömen ya da Tablet-1", *Yapı*, 245: 60-65.

- Gür, Ş. Öymen. 2002b. "Palimpsest'i Okumak", *Yapı*, 246: 64-74.
- Haberer, Adopthe. 2007. "Intertextuality in Theory and Practice", *Literatura*, 49 (5): 54-67.
- Hartman, Douglas K. ve Jeanette A. Hartman. 1993. "Reading Across Texts: Expanding the Role of the Reader", *The Reading Teacher*, 47 (3): 202-211.
- Harvey, David. 2003. *Postmodernliğin Durumu*. çev. Sungur Savran. İstanbul: Metis.
- Irwin, William. 2004. "Against Intertextuality", *Philosophy and Literature*, 28: 227-242.
- Kıran, Zeynel ve Ayşe Kıran. 2003. *Yazınsal Okuma Süreçleri*, (2. Basım). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kodal, Tuğba. 2012. *Resimlerarasılık ve Herman Braun-Vega'nın Resimlerinde Resimlerarasılık Sorunsalının İrdelenmesi*, Sanatta Yeterlik Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Kodal, Tuğba ve Oktay Köse. 2016. "Türk Resim Sanatında Resimlerarası Yöntemlere Örnekler", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, (14): 248-260.
- Köksal, Kemal ve Emre Ünal. 2008. "Metinler Arası Okumanın Okuduğunu Anlamaya Etkisi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (26):154-169.
- Kristeva, Julia. 1980. *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*, New York: Columbia University Press.
- Kristeva, Julia. 2002. "'Nous Deux' Or A (Hi)Story Of Intertextuality", *The Romanic Review*, 93: 1-2, 7-13.
- Lefebvre, Henri. 2014. *Mekanın Üretimi*. çev. Işık Ergüden. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lenski, S. Davis. 1998. "Intertextual Intentions: Making Connections Across Texts", *Clearing House*, 72 (2):74-75.
- Macy, Christine ve Sarah Bonnemaïson. 2003. *Architecture and Nature: Creating the American Landscape*, Routledge, Londra, New York.
- Melikoğlu, Esra. 2004. "Metinlerarasılık ve Çokseslilik", *Disiplinler arası Ortam ve Yöntem Sorunları*, edt. Nedret Öztokat. İstanbul: Multilingual, 72-79.
- Moran, Berna. 1991. *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış - 2.*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ögeyik, M. Coşkun. 2008. *Metinlerarasılık ve Yazın Eğitimi*, Ankara: Anı Yayınları.
- Önal, M. Ayça. 2013a. "Metinlerarasılık Bağlamında Müzik Sanatında Alıntı ve Yeniden Üretim", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 69-79.
- Önal, Ayça. 2013b. "Metinlerarasılık Bağlamında Müzikal Metinlerarasılık (Müziklerarasılık)", *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 2 (10): 105-115.
- Özay, Yeliz. 2009. "Metinlerarasılık ve Türk Halk Hikayelerinde Ana-Metinsel Dönüşümler", *Milli Folklor, Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 83: 6-18.
- Özer, Hanife. 2013. "Çiğerdelen Romanında Metinlerarası İlişkiler", *Türkiyat Mecmuası*, 23(2): 99-116.
- Öztekin, Özge. 2008. "Modern Türk Şiirinde Geleneği Yeniden Üreten Bir Şair: Nazım Hikmet ve Metinlerarasılık", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 25 (1): 129-150.

- Ricoeur, Paul. 1971. "The Model of the Text: Meaningful Action Considered as a Text", *Social Research Journal*, 38 (3): 529-562.
- Rosenau, P. Marie. 1998. *Post-Modernizm ve Toplum Bilimleri*, çev. Tuncay Birkan. Ankara: Ark Yayınları.
- Rowe, D. Wells. 1987. "Literacy Learning as an Intertextual Process", ed. J. E. Readence & R. S. Baldwin. *Research in Literacy: Merging Perspectives: Thirty-sixth Yearbook of the National Reading Conference* Rochester. NY: National Reading Conference.
- Saussure, Ferdinand. 1998. *Genel Dilbilim Dersleri*, çev. Berke Vardar (3. Basım). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Sazyek, Hakan. 2002. "Türk Romanında Postmodernist Yöntemler Yönelimler", *Hece*, 502: 65-67.
- Sazyek, Hakan. 2006. "Kolaj ve Romandaki Yeri", *Kitaplık*, 92: 92-99.
- Siamak, Panahi, Farazjou Forough ve Majdi Shima. 2016. "Studying the Place of Intertextuality in Iranian Painting (Case Samples: Qajar Era)", *Modern Applied Science*, 10 (12): 156-164.
- Siegel, Marjorie. 1984. *Reading as Signification*. Unpublished Doctoral Dissertation, Indiana University, Bloomington.
- Sivri, Medine ve Selin Özkan. 2013. "Karşılaştırmalı Edebiyatta Metinlerarasılığın Yeri ve Murathan Mungan'ın 'Dumrul İle Azrail' Hikâyesine Metinlerarası Bir Yaklaşım", *Folklor/Edebiyat*, 19 (74): 131-144.
- Soğancı, N. Müge. 2001. *Architecture As Palimpsest: Re-Functioning of Industrial Buildings Within The Scope of Industrial Archaeology*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Somuncuoğlu Özot, Gamze. 2014. "Postmodern Roman: Kurgu, Dil ve Kişiler Kadrosu", *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (6): 973-987.
- Stewart, Susan. 1978. *Nonsense: Aspects of Intertextuality in Folklore and Literature*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Şerefioğlu, Z. Kevser. 2013. "Atlansoy'un 'Su Burcu'nda Metinlerarasılık", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1: 307-344.
- Tekin, Mehmet. 2004. *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken.
- Uyanık, Seda. 2009. "Dede Korkut Anlatmalarında Metinlerarası Söylem", *Milli Folklor, Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 83:30-40.
- Üner, A. Melda. 2010. "Metinler ve Metinlerarası Okuma: Suskunlar", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (23): 196-206.
- Vardar, Berke. 2002. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınevi.
- Verheij, Robbert. 2015. *Palimpsest in Architecture Six Personal Observations*, Graduation Thesis, Delft: Delft University of Technology.